

De förspilda möjligheternas år

Sedan regeringen tillträdde hösten 1976 har den devalverat tre gånger, nämligen med 3, 6 och 10 procent gentemot orten. Dess första regeringsår karaktäriserades ändå av ett fortsatt kostnadsgap i svensk industri jämfört med våra konkurrentländer. Som mest rörde sig gapet om ca 25 procent.

Detta kostnadsproblem växte fram samtidigt som vår konkurrenskraft långsamt försvagades genom att andra industriländer förbättrade sina industriers teknologi och kvaliteten på produkterna.

Inte nog med detta, vi drabbades av en rad s k strukturkriser i våra basindustrier, därigenom att en rad u-länder uppträdde på världsmarknaden med stordriftsproduktivitet och bråkdelar av våra lönekostnader. De båda sistnämnda tendenserna har gjort kostnadskrisen extra allvarlig eftersom expansionsinslagen saknas nästan helt när arbetskraft behöver överföras från basnäringarna.

Det står nu klart att huvuddelen av 1976 års kostnadsgap på ca 25 procent kvarstår och kommer att kvarstå 1978,

trots effektiv devalvering med 12 procent 1977.

Hur är detta möjligt? Lite eftertanke visar att det inte alls är konstigt. Lönekostnaderna steg med 11 procent i industrin 1976—77 och det tycks nu bli fråga om 10 à 12 procent 1977—78. Redan innan förhandlingarna för 1978 börjat ligger 9 procent intecknade över 1977 års lönekostnadsgenomsnitt.

Det tycks alltså för de två åren snarast bli snabbare än "normala" ökningarna av lönekostnaderna. Samtidigt sjunker produktiviteten i industrin i år medan en ökning på 5 procent kanske kan väntas nästa år (genom naturlig avgång av arbetskraft och genom att timvolymen minskar p g a den femte semesterveckan). På två år blir det fråga om en produktivitetstegring på 3 à 4 procent mot 12 à 14 procent enligt den tidigare trenden, som man i omvärlden i stort sett lyckats följa.

Devalveringarna har helt enkelt kompenserat för uteblivna produktivitetsvinster, vid relativt snabba lönekostnadsstegringar. Därför har devalveringarna inte bidragit särskilt mycket till att sluta det kostnadsgap vi drog på oss till 1976. Med reservation för osäkerheten i kalkylerna kan man beräkna att 70 à 80 procent av kostnadsgapet kvarstår.

Nu börjar det verkligen bli allvar för regeringen! En effektiv devalvering på ca 15 procent vore nödvändig för att bryta förlamningen och få igång produktion och industriell kapitalbildning. Det gäller att skapa räntabilitet i främst verkstadsindustrin, som måste suga upp folk från krympande basindustrier och bära upp en större exportvolym än tidigare.

Vi har kort tid på oss i den pågående processen av kapitalförstörelse och industriell kontraktion. Det gäller att genom ett okonventionellt och drastiskt grepp avvärja "engelska sjukan" med dess subventionsmoras, svaga tillväxt och risk för sociala konflikter.

Tyvärr är förutsättningarna dåliga för ett samförstånd mellan regeringen och parterna på arbetsmarknaden. Regeringen har spelat bort sitt "devalveringskapi-

tal" genom att bedriva valutapolitiken precis så som den inte skall bedrivas; små, täta devalveringar har gett intrycket att växelkursjusteringar ingår i regeringens "normala" uppsättning av medel. En devalvering måste göras så att den "definitiva anpassningen" anses genomförd. Den diffusa korganknytningen med ett melanting mellan fasta och flytande växelkurser har lyft av ansvaret från arbetsmarknadens parter. De väntar sig uppenbart att kronan skall "glida ner i korgen" under nästa år.

En framgångsrik devalveringspolitik förutsätter två saker. För det första måste anpassningen av valutakursen göras så stor att ingen tvivlar på att den är definitiv. Den bör snarast betraktas som för stor. För det andra är det nödvändigt att för ett par år efter devalveringen skapa en inkomstpolitisk överenskommelse med parterna. De reala effekterna på export, och produktion med resursöverföring till k-sektorn tar nämligen tid medan bytesbalansen snabbt försvagas genom övergående terms-of-trade-förluster. Men den nya valutakursen måste garanteras genom en fast återknytning till en valutagrupp som grund för en överenskommelse med parterna. Det är ingen risk förenad med att fortsätta upplåningen utomlands i ökad takt för att försvara valutakurs och levnadsstandard innan devalveringens resursöverföring är fullbordad.

Utan en inkomstpolitisk framgång torde nya devalveringsförsök vara dömda att misslyckas. Parterna måste dras in i en krisuppgörelse, där de kan påverka hur anpassningsbördan fördelas mellan medborgargrupperna. I en sådan uppgörelse skulle staten kunna garantera åtminstone oförändrad realinkomst under anpassningstiden. Den bör även ge utrymme för vissa låginkomstskikt för att skydda inkomstsvaga grupper. I Konjunkturrådets rapport skisseras ett inkomstpolitiskt grepp inom ramen för en kriskommission med devalvering som ett huvudinslag för att bryta det ekonomiska dödläget. Det är fråga om en nödvärning från "den svenska modellen".

Villy Bergström